

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretiuulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiiu.

Nr. 91.

— Sibiiu, Mercuri 12/24 Novembre. —

1880.

Conscriptiune noua de poporu.

Gubernulu ungurescu luà mesuri preparative pentru o numerare noua a locuitorilor, care nu s'a mai facutu de inainte cu 10 ani, adeca dela 1 Ianuaru 1870. In oricare statu recensementulu consideratu din tôte punctele de vedere, este de o importantia superiôra; in tierile monarchiei austro-unguresci acêsta operatiune de statistica mai are si alta insemnatate speciala; in tierile locuite de romani aceeași e de interesu indiecit; ea este pentru noi totuodata cestiune strictu nationala, cestiune politica si national-economica. De aceea ne tinemu de o stricta datorintia in calitatea nôstra de publicisti, a reflectâ pe toti romanii câti sciu carte multa puçina, cari tinu nu numai la nationalitatea, ci si la religiunea si la onôrea loru, câ in totu timpulu pe câtu va tinea operatiunea, si preste totu, se fia cu cea mai incordata luare aminte la persônele care voru conscrie numerulu sufleteloru si la modulu cum le voru conscrie. Binevoiêsca a reflectâ mai alesu clerurile, la diferenti'a ce resulta, daca voru comparâ, de ex. numerulu sufleteloru trecute in siematismele bisericesci cu celu ce se afla in registrele gubernului, adunate din acelea comune, care sunt homogene, de aceeași nationalitate si de aceeași religiune. Comune homogene romanesci, séu curatu greco-catholice, séu greco-resaritene, se afla fôrte multe.

Este de comunu sciutu, câ gubernulu a stersu rubric'a nationalitatiei din registrele sale. Tendenti'a acestei mesure este cu ochi cu sprincene. Rubric'a confessiunei religiôse nu apucase a o sterge inainte cu 10 ani; dôra îi va da gratia si astadata pentru ochii lumii, mai alesu de candu s'au infiintiatu in Europ'a asia numitele congresse statistice, care se tinu in diverse capitale europene. Membrii acelora ceru informatiuni exacte, si nu se indestulescu cu cifre imaginare nici false.

In anii din urma numerulu romanilor din acêsta monarchia se presentâ de câtra statisticii din Budapest'a dintru-odata cu câteva sute de mii mai scadiutu, in comparatiune cu rezultatele de mai inainte, castigate prin recensementele facute sub regimulu austriacu anterioru dintre anii 1851 pâna 1863, din contra numerulu magiarilor sporitu câ prin farmecu celu puçinu cu 1 1/2 milionu in coprinsulu Ungariei si alu Transilvaniei, anume aici in Transilvani'a ridicatu cu mai bine de 100 de mii. Care cifre se fia autentice si care false? Cine se dea respunsu limpede la contradictiuni asia batetôrie la ochi, decâtu o conscriptiune noua, facuta cu multa diligentia, sciintia si consciintia? Cunôscemu si noi, câ poporatiunea nôstra, de si recunoscuta câ cea mai fecunda in comparatiune cu celelalte conlocuitorie, nu se inmultiesce aci, in tier'a nôstra, in proportiunile calculate de câtra statistici, dupa nasceri si mortalitate; scimu câ migratiunea spre Romani'a se continua neincetatu. De aici inse totu nu se potu esplicâ cifrele scadiute asia, precum ni le presenta statisticii magiari. Altele sunt cauzele, dintre care unele se potu aflâ usioru in sistem'a actuale, éra altele de a dreptulu in lenea romanêsca, in parte si in fric'a invecitata a poporului de a suferi câ se fia numerati toti membrii familiei, (de fric'a mortiei, câ se nu'i afe asia curendu dupa scrisu!), apoi si de fric'a impositeloru pe capetele individiloru trecuti de 16 ani.

Transilvani'a.

— Din comitatulu Hunedôrei, 13 Nov. Adunările si siedentiele lunari ale comiteteloru esite din acelea, arareori mai sunt in stare se destepte atentiunea publica, de candu sistem'a centralista le-a spoliatu successive de autonomia, lasandu-le numai o umbra din ea. Totusi se intempla din

casu in casu multe lucruri, pe care aru face prea bine si membrii romani, daca le-aru aduce la cunoscinti'a publica prin pressa, precum facu magiarii si sasii, mai virtosu in cestiuni, care taia in interessulu loru. Asia de ex. in consiliulu municipale alu comitatulu Hunedôrei convocatu pe 10 Nov. la Dev'a, se discutara si regulara unele cauze si cestiuni, care atingu fôrte de aprôpe interesele romaniloru. Noi vomu scôte aici pe câteva dupa diariulu „Hunyad“ Nr. 46, dupace alte informatiuni immedieate ne lipsescu. Asia

Relative la recensementulu (numerarea, conscriptiunea, catagrafi'a) poporului din acelu comitatu, celu mai mare din tôte ale Transilvaniei, s'a decisu, câ cu aceea se fia insarcinati junii candidati de pedagogia dela institutulu de acolo, pe langa diurne moderate. Asia: conscriptiunea dintr'unu comitatu aprôpe puru romanescu, se o faca studentii, dintre cari cei mai multi inca nici nu sunt maioreni, in totu casulu dependenti dela auctoritatile loru scolastice, totuodata si dela cele administrative politice. Apoi aceleavoru fi date statistice?

Petru Andriescu, fostu notariu de cercu (de plasa 'i dicu dincolo) in Tomesci, destituitu, inca si inchisu pentru faptele lui, a cerutu se fia restituitu in oficiu. Rugamenea fu respinsa. Lucru de tôte dilele, mai alesu candu comitatulu Hunedôrei este limitofu cu Banatulu Craiovei, cu Banatulu Temisiôrei, cu com. Aradului. Ce vreti? Ômenii destepti dela natura, invétia unii dela altii; apoi câ ei sciu si carte.

Multu mai interessantu este raportulu dlui Ludov. Réthy, agerulu inspectoru de scôle. Dsa are a face astadata multu cu comunele bisericesci gr. orientali, pe care le declara de abusive, violatôrie de legi, care comitu fapte arbitrare. Totu acilea elu isi intinde acus'a sa si asupra protopopulu dela Gur'a-Sadului si asupra ven. Consistoriu din Sibiiu. Pentru ce? Mich. Cârmezanu erâ docente aplicatu definitivu in comun'a Bozu. Comun'a ilu destitue si alege in loculul lui pe unu Petru Filimonu. Vine inse protopopulu si intru o notificare comunicata inspectorulu Réthy arata, câ vener. consistoriu n'a denumitu la Bozu pe Filimonu, ci pe unu alu treilea anume Teodoru Popa. Ce facu „includitu“ comitatu? Elu nu deslegâ, ci puru si simplu taiâ nodulu incurcatu, cassandu atâtu alegerea lui Filimonu, câtu si denumirea lui Popa prin vener. consistoriu. Se mai pôte o abnormitate si blamagiu câ acesta? Uite câ s'a potutu; asia ne asigura diariulu dlui Réthy.

Tocma asia s'a intemplatu si cu docentele din Visc'a (mai bine Vica?), pe care consistoriulu l'a scosu, comitatulu l'a rehabilitatu pe langa observarea, câ prin acea destituire s'a calcatu §. 138 din art. 38 dela 1868 si câ docentele T. Popoviciu avuse totu dreptulu a se plange, unde? la comitatu, in contra consistoriului, care l'ar fi destituitu fara nici-o judecata, candu in sensulu legei citate inventiatorii se denumescu pe viétia si numai in casuri de lene mare, de coruptiune morala, sau de vreo crima politica potu fi destituiti. Asia comitatulu decretâ: „Popovics Todor feljasdulâsa jogos, és állomásán meg tartandó.“ — Vai!!

Cu docentele Petru Ciachi din Rinlabu (Fejérviz) nevoia mare! Acelu omu a iritatu cumplitu mani'a domnêsca, din cauza câ numele baiatiloru nu le pronuntia nici scrie unguresce Elek János, Mihály etc., ci Alexe, Joanu, Mihaiu, apoi câ este si in altu intielesu antimagiaru. Vai de omu. Ii mai afla si vina câ ar avea portari mojicesci. I s'a datu o infruntare aspra, insoçita de amerintiarea cu destituire.

Totu atâtea satire a le autonomiei bisericesci!

Dupa scôla vine perceptorulu, care arata, câ restantiele de contributiuni directe in acelu comitatu alu Corviniloru, astadi de trei-ori nefericitu, au ajunsu la exorbitant'a suma de 720,321 fl.

23 cr. Se constata inse, câ executiunile se afla in permanentia. Apoi se te mai miri de acea fisionomia selbatica a poporatiunei, de acelu aspectu alu ei desperatu? Si totusi, lucru remarcabile! procurorulu (fiscalulu) declara, câ locuitorii sunt linistiti. Da, linistea bolnaviloru de môrte.

Ingenierii municipali marturisira acum câ totu-deauna, câ drumurile si podurile totu se mai afla in stare miserabila. De ce se si fia mai bune, candu romanii sciu se innôte si in norôie, éra domnii au atâta minte, câ se nu mërğa pe locuri unde si-aru potea frange berigat'a, ci se remana pe acasa, sau in fumulu casinei dela Dev'a, mai alesu câ chiaru si acolea, in „capitala“ (pardonu de espressiune) uneori nu potu esi din casa, fara pericolu de a se resturna in vreo baltôca. Se traiêsca civilisatiunea din Dev'a si din comitatulu Hunedôrei, adeca acea civilisatiune, ale carei urme milenarie se mai descopere neincetatu pâna in dio'a de astadi, in mani'a toturoru devastatiuniloru selbetece si barbare.

Dumnedieule, cum nu ne prinde pe toti rusinea de noi insine, macaru in faci'a civilisatiunei din evulu mediu, ale carei monumente se vedu de asupra Deveii si la Hunedôr'a!

Recensiune asupra cartiei: Convorbiri economice de Joann Ghica.

Editiunea III. Doue volume. Bucuresci 1879.

(Urmare.)

Conversatiunea urmâ pe tonulu acesta, candu glasulu interlocutoriloru fu acoperitu de ertatiunile popi Stanu, carele dela usia incepù a dice:

— Se me erti, dieu, Domnule, pôte te-am facutu se astepti; da uite nu e vin'a mea, la ceasorniculu meu tocma cincii si jumetate; ce se'i facu, âmbla inderatu, o se'lu puii si eu cu biseric'a nemtiêsca.

Kelner! da'ni unu paharu de rachiu si unulu de romu, o ciorba de galusci, o sticla de vinu de Dragasiani si unu rasolu ciolanu.

Viu tocmai dela jupanu Gherasi, mi-a datu unu anasonu cum n'am mai beutu; am incercatu pe la toti rachierii, nimeni in Bucuresci nu are asia lucru; dé, apoi si unu galbenu vadr'a! n'a vrutu se mi'lu lase nici o parâ mai josu. Era se iau si unu butoiu de jamaica; ce beutura dumnediêsca! voiu se am totu marfa buna in pravalia candu o scôte musterulu parau'a din punga, se dica: halalu se'i fia!

— Pe câtu vindi vadr'a de rachiu la carciuma?

— Rachiu dela jupanu Gherasi intrebi? ala nu se vinde cu ocau'a, e dupa cum ese la paharu, daca ai in pravalie unu baétu desteptu, vrednicu, mesteru la turnatu, iti scôte si trei-dieci de pahare dintr'o oca; daca brodesci vreunu prostu, nu'ti ese nici doue-dieci si cincii; vine pe siése pâna la siépte lei ocau; basamaculu e cadiatu de totu, câ a esitu tiuic'a; siésedieci de parale, doui lei ocau'a celu multu.

— Bunu castigu, iei anasonulu pe unu galbenu si'lu dai pe siésedieci si cincii de lei. Spirtulu meu de siésespediece lei vadr'a, ilu dai basamacu pe trei-dieci si cincii de lei vadr'a, iti remane mai multu de câtu suta la suta.

— Asia e, da nu pui cheltuelile; mai curatu, mai risip'a; dar accisurile si bacsisiurile mai pe ici pe colo.

— Da si dumnêta nu pui incarcatulu la socotela trei cincii-dieci, in locu de doue, candu crestinulu nu mai scie numerâ.)*

*) Sub „crestinu“ se intielege in afaceri de acestea si in casuri de calamitati, de nevoi, mai totudeauna poporulu tieranu, saténulu, insielatu, asupritu, spoliatu, batutu, câ si in vécurile turcesci. „Bietulu crestinu! ce ai patitu crestine?“

— Feréscă Dumnedieu! pecătu astfelu de lucru; dar ce se dicu, castigulu ar fi, cum ar fi, de apoi nu sunt parale; dela trecători ce mai poti rupe, că e drumu mare, dar dela ómenii din satu iei ce poti, mai câte o banitie doue de grău; mai cu ordiu, mai cu câte o povéra; ce se facemu! ne ajutam ala cu ala cum potemu. Dela Apostolu, că'lu scii, nu aveamu se iau peste doua sute optu-dieci si doui de lei si jumetate? apoi mi-a datu vreo para? me purta cu vorba dintr'o di intr'alta; de abia l'am facutu se'mi dea douesprediece banitie de porumbu, mi-a dusu unu stanjenu de lemne la kir Ivancea la Bucuresci si m'am invoitu se'mi faca la véra unu pogonu de grău si unulu de porumbu de istovu; mi-a mai datu ce e dreptu si o glóba de manzu; de cătu se me stricu cu omu, mai bine asia! tréca dela mine.

— Nu, că nu te-ai incarcatu la socotéla: douesprediece banitie de porumbu sunt siésedieci de lei.

Caratu stanjenului la Bucuresci pe puçinu trei galbeni.

Lucrulu pogonului de grău si pogonului de porumbu o suta cincidieci de lei.

Pune si vreo trei patru galbeni manzulu, face peste patru sute de lei, in locu de doue sute optu-dieci si doui.

— Si apoi ce, multu e? dar doband'a baniloru unde o pui, câte doue parale la leu pe luna, dar că trebuie se asteptu până incolo la tótna că se'mi scotu paralele!

— Si pe siésedieci la suta d'ai socoti dobanda totu mai trece dela Apostolu.

— S'a scumpitu banii de totu; o gramada de cheltueli; de unde se le scoti? Dumnéta nu scii că vine vremea de perdi dela unii si capetele; mai de una di n'a muritu Musiatu, 'mi era datoru cincii sute de lei, a lasatu o biata baba bolnava, a napustitu si casa si totu, s'a dusu la nisce rude tocmai pe Neajlovu in susu. Iai daca poti.

— Sistemulu de specula ce ai adoptatu pagubesc pe misteriu, fara de a imbogati pe negustoru, este unu sistemu de camata care storcédu pe muncitoru de totu fructulu osteneiloru lui, séca isvórele productiunei. Iei in adeveru si o mie la suta dela unii, dar de multe ori impreuna cu castigu perdeti si capetele, saracindu pe saténu, precum faceti, secati isvórele dela care ve poteti folosi. Semanati cu lacomulu din fabula, care a spintecatu gain'a cu ouele de auru; ai fi mai folositu se iei pe totu unulu o parte mica din ceea ce castiga unu bogatu decátu se iei totu ce are unu seracu. Cu cătu poporatiunea in mijloculu careia te negustoresci e mai instarita, cu atátu te poti imbogati mai multu si mai curendu; si lucru e lesne de intielesu, că-ci cu cătu misteriu e mai bogatu, cu atátu consuma mai multu, cu atátu debitulu negustorului e mai mare, cu atátu si beneficiulu mai insemnatu si mai siguru; esti mai folositu se investesti capitalulu de trei si de patru ori intr'unu anu cu diece si cu cincii-spre-diece la suta, de cătu se'lu intorci o data fia si cu patru-dieci ori cincidieci la suta; unu castigu pe care nu poti compta nici că valóre efectiva, nici că o valóre pe care se o poti incasa la timpu determinatu, că se'ti poti mantiné creditulu; o marfa nu se póte desface lesne decátu pe unu pretiu cuviintiosu; candu se tine mai scumpa decátu valórea ei cea adeverata, nu gasesci misterii, se strica in pravalie sau se da pe datorie pe la ómeni cari multi nu o mai platéscu, că-ci acei cu dare de mana gasescu totudeauna mijlóce de a si-o procura de aiurea, isi facu provisie pe la tãrguri. Camatarii precum si negustorii lacomi la castigu nu potu avea a face decátu cu rei de plata, cu risipitori, cu jucatori de carti si cu insielatori cari iau marfa pe datorie sau se inprumuta cu bani pe politie de valori nominale intreite si impatrite, politie si datorii, cari mai nici-o data nu se platescu la terminu, cari de multe ori nu se platescu nici de cum si cari mai adesea se efectuescu cá falimentele, cu doue-dieci si cu doue-dieci si cincii la suta. Speculantulu lacomu, pe langa miile ce voiá se castige, perde si sut'a ce scóte din pungă; dar ceea ce nu castiga nici odata acestu soi de negustoru este stim'a, consideratiunea si creditulu pietii, care este capitalulu celu mai temeinicu alu unui comerciantu; nu póte dobandi creditu, pentru că efectele ce are in portofoliu nu au nici o certitudine, nici macaru probabilitate de a fi soldate la scadentia. Comerciantii si bancherii care lucrédia cu procentu cuviintiosu, castiga si prin capitalulu lor propriu si prin creditulu de care se bucura si care cresce pe tóta diu'a cu esactitatea ce aducu in operatiunile si in platile lor, banulu că si munc'a, că ori ce marfa ce isi are o valóre determinata prin inprejurare

timpului in care ne aflamu. A trece peste limitele beneficiulu la care are dreptu capitalulu, a cauta se se traga dintr'o speculatie mai multu de cătu se cuvine că dobanda a baniloru angagiati, că cheltueli facute, că retributiune a osteneiloru depuse si a risicului, este a realiza unu beneficiu nelicitu, care nu póte se nu fia vatematoriu acelu ce crede că se póte imbogati prin asemenea mijlóce; că-ci nimeni nu se póte imbogati, de cătu prin munca si prin economia. Si ori cine ar crede că mai sunt si alte mijlóce de imbogatire, se insiéla fórté. Germenele pagubei se afla ascunsu in mijloculu castigului ilicitu, intocmai că vermele rodietoru in fructulu stricatu. Adeveratulu si singurulu efectulu alu speculatiuniloru lacome nu este altulu, de cătu a saraci poporulu si prin urmare a'lu mantiné in ignorantia; că-ci ignorantia este fructulu saraciei, precum saracia este partea classelor ignorante; progressulu este in munca si sementi'a progressului este invetiatura. Daca progressulu intelectualu sporesce bogatia popóreloru, nu este mai puçinu adeveratu, că cunoscintiele nu potu incepe, până nu se gramadesce mai antaiu o catime óre-care de bogatia; fara bogatia nu póte fi regasu, nu este cunoscintia. „Ignorantia cea mare, dice Bukle, este „fructulu saraciei celei mari. Arabii, poporu ignorantu si saracu in tier'a loru, au devenitu unu „poporu vrednicu de admirare in tierile cucerite „de ei, in Persi'a, in Lahor si in Spani'a.“ Omulu nu póte cauta indestularea trebuintiloru morale, decátu dupa ce si-a capatuitu necesitatile trebuítóre la conservatiunea si intretinerea vietiei; de aceea ori ce mesura care face viatia materiala mai grea, nu póte se nu aduca vatemare vietiei morale a natiuniloru. Au fostu publicisti cari au pretinsu, că sentimentele cele mari, abnegatiunea, devotamentulu si totu ce este nobilu si frumosu in ordinulu moralu, nu se gasesce decátu numai in clasele cele serace, si că vitiulu este atributulu classelor bogate; acésta credintia este in contradictiune si cu datele statistice, care dovedescu contrariulu, precum si cu drépt'a judecata; că-ci atunci conclusiunea ar fi de a mentiné societatea in miseria, pentru a'i conserva virtutile, si gubernulu celu mai spoliatoru care ar saraci poporulu, ar fi acela, care ar conveni mai bine etc.“

Indata ce ni se va mai usiora pulpitu de alti cãtiva articlii si corespondentie, cari astépta de multu publicarea, ne vomu întórce in 2—3 Nri si la volumulu II din Convorbirile economice ale domnului J. Ghica. Red.

Ungari'a.

— Budapest'a. Evenimentulu celu mai demnu de insemnatu este pentru acuma desbaterea si inchiaierea budgetului, alu carui proiectu ne este cunoscutu din lun'a trecuta. S'a intemplat in ase data ceea ce nu s'a mai vediatu in cei 13 ani, că adeca budgetulu in locu de a provocá certe de câte 3—4 septemani, discussiunile principali se terminara in 5 dile. Au vorbitu cãtiva barbati din opozitiune, caroru le-au respunsu cá totudeauna, cãtiva din partid'a gubernului, „pentru a salva onórea stindartului,“ precum dicu francesii. Ce erau se si faca mai multu? Ei cauta se recunósca cu totii, că situatiunea este farmecata.

Unulu din momentele mai interesante ale desbateriloru au fostu, candu au vorbitu érași br. Sennyey, cá adeveratu barbatu, care inse trece de conservativu si de adherente caldurosu alu Dinastiei, din care causã in tíera la ei nu se bucura de nici-o simpathia, ilu respecta toti, fara a'lu iubi. Br. Sennyey tinu si astadata gubernului o lectiune din cele mai seriose. Refrenulu seu este celu cunoscutu: Asia nu mai póte merge. Ministrulu Col. Tisza 'i respunse cá si alteori: Cine scie mai bine, se'mi ocupe loculu. — Altu momentu a fostu, candu Stefanu Bitto respunse la invitarea de deunadi a ministrului de finantie com. Juliu Szapáry, cá opozitiunea Deakistiloru se se fusionedie din nou cu partid'a lui Tisza. Bitto si toti ceilalti au respinsu man'a intinsa loru. Se intielege că acesta respingere brusca nacaji pe ministeriali, cari apoi sciura se le plesnéca in façia ambitiune si vanitate dicúndu: Noi cei mai tari, noi maioritata, ve intindemu manile in interessulu patriei, voi o respingeti in interessulu vostru personale, că-ci voi cautati numai cá se ajungeti voi pe scaunele ministriloru.

Prin aceleasi desbateri se constată din nou până la evidentia, cá partid'a antidualistica, a uniunei personale, cresce neincetatu la numeru, si că la alegerile dietali din a. viit. ministeriu va avea se'si puna in activitate extraordinaria pe

tóte organele sale mecanismulu intregu, se verse din fondulu de dispositiune si din alte fonduri, pentru-cá estremii se nu castige terenu si mai multu, decátu au castigatu ei până acuma. Cei cari cunósce bine situatiunea, voru a sci, că estremii voru mai castiga pe langa cele vreo 60 de colegie electorali, celu puçinu inca pe atâtea.

Revista politica.

— Din Austri'a. Daca merita vreunu statulu să se ne ocupamu regulatu si cu tóta atentiunea de cursulu lucruriloru din trens'a, apoi aceea este partea monarchiei supranumita de 13 ani incóce si Cislaitani'a. Mii de interesse ne léga pe unii de altii si sunt nenumerate acelea relatiuni ale nóstre, care sémena de minune unele cu altele. Statulu compusu totu din provincii poliglote cá si alu Ungariei; proportiunile in numerulu nationalitatiloru isi tinu bine cumpan'a; consciinti'a loru nationale desteptata intru atátu, cătu natiunea germana dedata acolo a predomni, se simte in periculu, nu de a cadea sub altele, ci a veni numai alaturea. Ministeriu Taaffe prevediendu fórté claru catastrofa universale, care are se ajunga mai curendu séu mai tardiu pe tóta Europ'a, convinsu pe de plinu, că numai cu germanii si cu magiarii, fara concursulu comunu si energiosu alu celorlalte popóra, conservarea monarchiei ar fi absolutu imposibile, se adopera dela inceputulu activitatiei sale se faca dreptate si acestora, nu asuprindu pe germani, ci numai aparandu pe ceilalti de asuprirea acestora, nu voindu se ia ce este alu germaniloru, ci asigurandu popóraloru numai ceea ce li se cuvine chiaru in sensulu constitutiunei din 1867. Germanii austriaci s'au fostu dedatu a se identificá pe sinesi cu monarchi'a, in totu casulu inse dela 1867 cu Cislaitani'a. De si ei nu ti-o spunu tocma asia verde in façia, precum o spunu magiarii: „statulu suntemu noi,“ dara se portau asia, precum nu vorbiau.

Caletoriile imperatului prin Bohemi'a, Moravi'a, dupa aceea prin tóta Galiti'a până la Bucovin'a, manifestatiunile popóraloru cu acea ocaziune si totu ce s'a intemplat de atunci incóce, au amaritu pe o parte mare a germaniloru austriaci intru atátu, cătu ei se formara in „partida nationala germana,“ alu carui simbure curatitu de frase góle este, că ei voru lucrá, cá Cislaitani'a se se alature la Germani'a. Nu toti germanii austriaci sunt de acésta parere, că-ci mai existe si alta partida sinceru austriaca, care tine cu tóte braçiale la monarchia. Conflictulu inse este acilea si rezultatele nu se potu prevedea.

Pangermanismulu prepara deocamdata terenulu faciundu barbatesce propaganda pentru conventiuni comerciali si mai virtosu de vama (Zollvertrag) intre Austro-Ungari'a si Germani'a, intocma precum se facuse pe la 1845 intre staturile germane, cá se cada tóte barierele dintre acestea doue monarchii, se se ia o singura vama pentru ambele, incependu din Carpatii Transilvaniei până susu in marea baltica, până la Sund, Hamburg, Lübeca, Brema etc.

Dilele trecute pangermanii, carii se numescu pe sine germani liberali, spre a legá ochii lumii, tinura din nou in Vien'a o adunare politica, fórté numerósa, cá demonstratiune in contra gubernului si totuodata contra celorlalte popóra. Aceiasi pangermani mai voru a folosi si memori'a imperatului Josifu II cá demonstratiune cu ocaziunea serbarei aniversarie de 100 de ani, de candu acelu monarchu se naltiasa la tronulu dupa mórtea mamei sale. Urmarea ce va fi? Că si celelalte popóra voru serbá cu tóta sinceritatea jubileulu seculariu alu aceluasi imperatu. Chiaru poporulu austriacu prepara o solemnitate mare secularia in memori'a desfiintiatei sclaviei iobagesci, totu prin Josifu II. In tierile propriu austriace lantiurile sclaviei se sfarmasera cu vreo 3 ani inainte de revolutiunea horaiana din Transilvani'a.

Triumfu ??

(Continuare din Nr. 89.)

Judele de instructiune a intreprinsu cercetarea pe bas'a aretarei facute, lasandu a se ascultá sub juramentu urmatorii martori:

I. Zacharia Ihora. II. Jacobu Arseniu, III. Joanu Rebeaga, IV. Zacharia Joanovicu, V. Georgiu Popa, VI. Emanuelu Villetz, VII. Jacobu Hansa, ale caroru fasiuni sunt urmatórele:

I. Zacharia Ihora locuitoriu in Gur'a-riului. „Eu m'amu aflatu la inmormentarea repausatului preotu Joanu Manta, unde domnulu Joanu Hannia, cá fostu protopopu a tinutu cuventarea cuviintiosu. Dupace d-sa a luat iertarea usitata dupa ritulu nostru, a cetitu si o cuventare asia precum mi s'a cetitu mie din copi'a

produsa de dn. Joanu Hannia. Eu n'am statu chiaru pâna in finitul cuventarei, cã-ci am fostu rogatu se mergu la cas'a repausatului, se renduiescu cele de lipsa dupa sevêrsit'a inmortentare.

Cãtu am fostu eu acolo de am auditu vorbirea d-lui J. Hannia, densulu nu a vetamatu pe nimenea si eu nu am priceputu se fia vetamatu pe cineva.

Cetindu-se martorului pasagele din „Telegr. rom.“ Nr. 112 si 118 din 1879, martorele respunde, cã densulu nu scie nimicu, cã domnulu Hannia in vorbirea sa la 11/23 Septembrie 1879 se fia vorbitu de aceste.“

II. Jacobu Arseniu clericu absolutu si proprietariu in Gur'a-riului fasionedia:

„Dupace p. protopopu J. Hannia a cerutu iertarea obicnuita dupa ritulu nostru, fãra de a atacã pe cineva, a cetitu de pe o harthia cuventulu funebrala, dupa cum se scie si in copi'a de cuventare, la inmortentarea preotulu Joanu Manta, produsa de J. Hannia. In cuventarea acêsta dn. J. Hannia n'a vetamatu pe nimenea, cã ne-a datu numai eemple bune, se ne damu copii la scõla, se potemu avea preoti din sinulu nostru si apoi au apelatu la aceea, cã se spriginimu copilulu repausatulu, care se afla la scõla. Dn. Hannia cã fostulu protopopu alu nostru apoi ne a datu totu eemple bune. Daca s'a aflatu cineva vatematu prin cuventarea d-lui Hannia, apoi de siguru acela a crediutu cã l'a vatematu acea cuventare; dar eu nu amu potutu pricepe se fi vatematu pe cineva prin cuventarea sa.

Cele scrise in „Telegrafulu romanu“ Nr. 112 si 118 din 1879 in corespondenti'a din Gur'a-riului, nu sunt asia dupa cum a tinutu dn. Hannia cuventarea de inmortentare, si cele scrise sub linia cã notitie, sunt vatemãtore pentru dn. J. Hannia, cã-ci densulu de acelea nu a cuventatu.“

III. Joanu Rebeaga, locuitoriu si proprietariu in Gur'a-riului, ginere repausatulu preotu Joanu Manta, marturisesce:

„Domnulu Joanu Hannia a tinutu dupa iertarea obicnuita o cuventare de pe harthia, tocmai asia, cum suna cuventarea in copia, dupa cum am cetit'o eu acuma, si dupa cum a vorbitu atunci. Cuvintele tôte nu le tinu minte, dara de vetamatu sciu cã domnulu Hannia prin vorbirea funebrala nu a vetamatu pe nimenea.

Cele cetite de mine in „Telegrafulu romanu“ Nr. 112 si 118 din 1879 nu s'au vorbitu de dn. J. Hannia la inmortentarea socrulu meu, si acelea sunt deductiuni schimosite din cuventarea d-lui J. Hannia. Eu imi aducu bine aminte, cã dn. J. Hannia a tinutu o vorbire frumõsa cãtra õmenii veniti la ingropatiune, inse n'au atacatu pe nime, ci ne-a datu exemplulu bunu, se damu copii la scõla, se avemu se alegemu preoti din sinulu comunei nõstre.“

IV. Zacharia Joanovicu notariu comunalu in Gur'a-riului dã urmatõrea fasiune:

„Copi'a acêsta de nime cetita e adeverata; in senulu acesta a vorbitu d-lu J. Hannia la ingropatiunea parintelui Joanu Manta. De va fi schimbatu cumva vre-o vorba sãu vre-unu pasagtu, inse eu din tãta vorbirea d-lui Hannia n'am dedusu atuncea se fia vetamatu pe nime. Se pãte cã Joachimulu Munteanu care se vede cã a avut mai inainte afaceri cu d-lu Hannia, se fia dedusu ceva vetamatoriu pentru sine. Eu inse nu sciu se fia vetamatu vorbirea densulu la ingropatiune pe Joachimulu Munteanu. Eu la cele ce se scriu in „Telegrafulu romanu“ Nrii dificultati 112 si 118, nu sciu sunt drepte ori ba, isi va dã sãma cine le-a scrisu in Telegrafu; dara despre cuventarea d-lui Hannia sciu cã n'a continutu nimic'a vetamatoriu pentru nimenea si nici pentru Joachimulu Munteanu. Harthi'a de pe carea a cetitu d-lu Joanu Hannia cuventarea funebrala n'a continutu dupa scirea mea nimic'a vetamatoriu pentru Joachimulu Munteanu.“

V. Georgiu Popa proprietariu si fostu invetiãtoriu in Gur'a-riului, marturisesce:

„Eu inca am fostu la inmortentarea preotulu Joanu Manta si sciu cã d-lu Joanu Hannia dupa ce a luat iertarea usitata de ritulu nostru pentru repausatulu, a cetitu de pe o harthia o cuventare funebrala, asemenea cu acêsta ce ni se arata mie in copia aici si am cetit'o. De si eu impartiamu lumini pe la õmeni dupa ritulu nostru, totusi am urmaritu vorbirea d-lui Hannia, si de si vorbirea densulu variaza in cãtrva de copi'a acêsta produsa aici in cuvinte, totusi eu imi aducu aminte, cã d-lu Joanu Hannia nu a vetamatu pe nimeni prin cuventarea sa, cã a indemnatu pe õmeni se'si deã copii la scõla, se aiba la casu de lipsa se'si alãga preoti din sinulu comunei sale, se nu fia siliti a'si alege straini.

Despre cele scrise in „Telegrafulu romanu“ in corespondenti'a din Gur'a-riului Nr. 112 si 118 din 1879 n'a vorbitu d-lu J. Hannia in vorbirea sa funebrala. Eu nu sciu se fia atacatu pe nime prin cuventarea sa.“

VI. Emanuelu Villez, notariu comunalu in Po-plac'a, face in limb'a germana urmatõria fasiune:

„Din anulu 1860 pâna 1877 am fostu notariu comunalu in Gur'a-riului. C'am pe la anulu 1861 sãu 1862 comun'a politica Gur'a-riului, fiindu biserica greco-res. vetamata, — dupa indemnarea protopresbiterulu Joanu Hannia s'a adusu unu concludu, cã se se forme die unu fondu pentru zidirea altei biserici, spre care scopu s'a datu padurea comunala cã se se taie in terminu de 6 ani. In anu dintaiu au administratu fondule acesta comitetulu comunei bisericesci respective preotimea. Dar fiindu-cã comitetulu nu avea cunoscutia si priceperea ceruta pentru ducerea unui ratiociniu regulatu; pentru-cã lucrurile se se aduca in rendiela, fostulu atunci presbiteru Joanu Hannia a luat singuru manã lucrulu si de atunci încõce cu ocasiunea facerei ratiociniiloru am functionatu eu cã actuariu. Imi aducu aminte, din periodulu acela, cã la facerea ratiociniiloru a luat parte cã inspectoru politicu si d-lu Petru Rosca. Atãtu la facerea ratiociniiloru cu intrevinerea inspectorulu politicu Petru Rosca, cãtu si dupa aceea pe cãtu timpu am fostu eu notariu in Gur'a-riului nu

s'a aratatu nici o dificultate in privinti'a ratiociniiloru: ppresbiterulu Joanu Hannia si-a datu tãta silinti'a a aratã cu acuratetia starea fondulu pentru zidirea bisericeii totudeauna spre deplina multiamire a reprezentantiei bisericesci. Atãtu pe timpulu cãtu a fostu d-lu Petru Rosca inspectoru politicu, cãtu si dupa aceea ppopulu J. Hannia ratiociniile numitului fondu le-a facutu totudeauna in cancelari'a comunala, inaintea reprezentantiei bisericesci. Cu ocasiunea facerei fia-carui ratiociniu, d-lu ppopu Hannia cã ingrijitoriu alu numitului fondu, acele ratiocinii le lasã comunei bisericesci in acetele fondulu zidirei bisericesci retinendu la sine originalele. Harthiele de pretiu, precum obligatiuni, libelle dela cass'a de pastrare din Sibiu se sigilau si se depuneau la parochulu Joanu Arsenea in cas'a werthaimiana. Aceste ratiocinii se afla in archiv'a fondulu zidirei bisericeii din comun'a Gur'a-riului. In decursulu celoru 14—15 ani cãtu timpu d-lu ppopu J. Hannia m'a trasu si pe mine la participarea facerei ratiociniiloru, nu s'a aratatu nici cea mã mica scadere sãu indoiãla faãia de corectitatea procederei d-lui ppopu. Ratiociniile au fostu totudeauna esacte si starea fondulu chiaru pentru care reprezentanti'a bisericesca totudeauna erã multiamitõrie faãia de d-lu ppopu. Mai pe urma trebuie se marturisescu, cã inbucurãtõrea stare presenta a numitului fondu este a se adscrie numai acuratei si consciintõsei ingrijiri a d-lui protopopu J. Hannia.

VII. Jacobu Hansa economu in Gur'a-riului marturisesce:

„Dupa cum cetescu eu aici copi'a cuventarei d-lui J. Hannia, densulu cam in feliulu acesta a vorbitu, inse tãte espressiunile nu le mai tinu minte, cã-ci n'amu potutu fi de totu atentu si n'am cugetatu se fia intrebatu la judetiu despre acêsta si e si de multu acuma, mi-am si uitatu. Atata seib, cã precum am auditu eu cuventandu atuncea pe d-lu J. Hannia, eu nu am priceputu se vatem pe nime si nici pe parintele Joachimulu Munteanu. D-lu Joanu Hannia de acelea ce se coprinde in „Telegrafulu romanu“ Nr. 112 ex 1879 n'a vorbitu, si Joachimulu Munteanu gresiescu, daca aici cã a cuventatu astfeliu J. Munteanu numai isi inchipuiescu cã d-lu J. Hannia a vorbitu asia; dara n'a vorbitu astfeliu, si eu nu sciu se'lu fia vetamatu nici de cum.“

Erã se se mai asculte si fostulu administratoru ppresbiterulu Moise Toma, dar, dorere, acesta apucase a esi din numerulu celoru vii.

(Va urmã.)

— Blasiu, 11 Nov. st. n. 1880.

Stimate Domnule Redactoriu.

Relativu la cele ce se dicu in Nr. 87 alu pre-tiuitei foi, ce redigeati, despre evenimentulu celu importantu alu alungarei monachiloru dein Franci'a, cu care se ocupa astadi Europ'a intrãga, benevoiti in interesulu adeverulu a da locu urmatoriulu istoricu alu numitului evenimentu:

Se insiela toti aelia, cari 'si facu idea despre monachii dein Franci'a dupa ideile, ce le avemu noi despre monachii resaritului. Nu contemplatiunea, care este spiritulu monachiloru in resaritu, ci caritatea si filantropi'a suntu geniulu monachismulu in apusu. Dein care cauza in apusu monachii pâna astadi se bucura de stim'a si respectulu tuturor, chiaru si a celoru, ce de biserica nu voiescu se scia nemic'a. Nu este nici un'a nuanãia a lipseloru omenesci, pentru a carei usurare se nu existe in apusu, si in specie in Franci'a unu ordu õre-care calugarescu. Grigea morbosiloru, betraniloru, strainiloru, orfaniloru, inmortentarea mortiloru, facerea fructifera a pamentulu, si cu deosebire instructiunea suntu totu atãtea campuri pentru exercitiulu filantropiei monachiloru in Franci'a. Cene voliescu se se convinga, acela se cetãscã opulu celebrulu Montalembert „Les moines de l'Occident“ si va remanã uimitu de activitatea filantropica cea enorma a monachiloru din Franci'a, cari pentru tãte nu astãpta in lumea acêst'a neci unã respãta. Ma astronomulu Dutileu publicandu in anulu 1879 in partea seriõsa alui Figaro statistic'a caritativa a monachiloru numai dein Parisu, a produsu un'a sensatiune simpãtica enorma chiaru si in sirurile inimice vietiei monachali. Se pãte vedã de acolo, cã se tacu de atele, cum numai in Parisu sororile misericordiei, (soeurs de la marmite) si alti monachi, a caroru chiamare estã nutrireã seraciloru, provedu cu mancare la 120,000 õmeni pre di, si acêst'a dein ce'a ce aduna eli cu manile proprii.

Inse pre neci unu tereau fructele monachiloru nu suntu asia mari cã pre alu instructiunei, si neci asiã afundu taliãtõre in vietia poporulu. Se urca la mai multe mii scõlele de tãta categori'a intretinute de monachi. Elevii dein scõlele loru esu mai bene pregatiti decãtu celi dein cele civile, forã ca se se amancipeze de credinti'a crestina. Deia care cauza scõlele loru suntu multu mai cercetate decãtu cele civile. Ma chiaru si parinti emancipati de ori si ce credintiã religioasa 'si crescu fii in scõlele loru. Numai sciendule aceste, pãte omulu concepe paradoxulu acel'a psihologicu alu poporulu francesu, cã patri'a lui Voltaire este totusi cea mai crestina tiera in lume. Dein acêsta impregiurare urmãza, cã pâna candu stau inca scõlele monachali in Franci'a, pâna atunci Franci'a totu crestina si ficeã cea mai betrana a bisericeii trebuie se remana, si cene voiescu a descresãtinã Franci'a, acel'a trebuie mai antaniu se casseze instructiunea monachiloru.

Au fostu in Franci'a guverne monarchice amice si indiferente facia cu religiunea. Au fostu si guverne republicane de asemene siemtiemte. Tãte aceste inse

1) vedi „Correspondent“ lun'a lui Maiu a. c.

2) vedi Corespondintiele din Parisu in „Kölnische Zeitung“ din Maiu, foia altmentrale inimica rel. crest.

3) vedi totu acea foia.

4) Actualulu ministru de resbelu Farre si-a crescutu fii la Calugari.

nu au aflatu nemic'a de condamnatu in monachi, fienduca nu aveau de cugetu descresãtinarea Franciei. Primulu guvernulu inimicu religiunei a fostu conventulu lui Robespierre. Ce a facutu acela cu monachii, este cunoscutu. Trist'a onõre inse de a fi in alu doilea locu a fostu rezervatu guvernulu de astadi. Si acesta areta numai cã e consecentu, dupa-ce ca inimicu alu religiunei preste totu, voliescu a descresãtinã Franci'a, si spre scopulu acêst'a alunga pe monachi reprezentantii instructiunei religiõse in tãte partile.

Inceputulu lu-a facutu guvernulu actualu prin inchiderea mai multoru scõle in despartimentulu Senei inca in anulu trecut. Dupa ace'a prin reformarea consiliulu supremu de instructiune in un'a direptiune cu totulu nefavorabile, ma inimica de a dreptulu instructiunei religiõse, apoi prin restringerea libertatei celoru siete universitati catolice. Lovitur'a de gratia erã inse se se dã instructiunei religiõse prin articulu 7 alu legei de instructiune primite de camere la inceputulu anulu curentu. Faimosulu acesta articulu 7 volia a eschide dela instructiune ori si ce membru alu unei congregatiuni neautoritate de statu, prin urmare in prim'a linia congregatiunile monachali. Astufeliu prin articulu acesta lupt'a in contr'a bisericeii purtata pâna atunci numai in micu, s'a incinsu in tãta estensiunea ei.

Franci'a inse cea cavaleresca si-a avut totudeauna adeveratii amici ai libertatei. Acum era tempulu, cã toti amicii sinceri ai ei se'si dã man'a pentru a o aparã in contra degradatoriloru. Nu numai partidele monarchice, ci si republicanii celi mai onesti, republicanii celi de scientia si de cultura adeverata a inimei s'au unitu sub conducerea sincerulu republicanu Simon, pentru a abate dela Franci'a unu blãnu cã acêst'a in faci'a libertatei preste totu si a libertatei instructiunei in specie. Esemplulu acestoru caractere solide l'au urmatu mai bene de 150 foi mari politice, cari tãte unanimu dein Parisu si dein provincia, s'au dechiaratu solemn in contra articulu 7, erã poporulu francesu a protestatu inaintea lumii prin un'a petitiune enorma, subscrisa de 2 miliõne de cetatieni francesi si parinti de familia, in care conjura senatulu, cã se nu sigleze cu votulu seu momentulu libertatei numitu articulu 7. Astufeliu republicaniloru adeverati si onesti cã Jules Simon, Wallon, Dufaure, Lamy s. a. uninduse cu toti õmenii ordinei si intrebuintandu tote armele logice, scientiei si ale oratoriei, le-a succesu a dobori in siedinti'a Senatulu faimosulu articulu 7. Ce avea acuma se faca guvernulu? Prin un'a lege de statu nu potea se oprãscã pre congregatiunile monachali dela instructiune, cãci senatulu Franciei nu a voitã a sancãionã un'a atare lege.

A nimicã si inprasciã congregatiunile monachali cu totulu, si cu ele, precum de sene se intielege, si instructiunea religiõsa, se vediu acuma unic'a cale deschisa. Astfeliu merse guvernulu mai departe si prin faimõsele decrete din 29 Martiu decise inprasciereã tuturor congregatiuniloru neautoritate de statu. Curioãa colisiune a puterei legislative cu cea executiva! Potestatea legislativa in Franci'a, senatulu, decretãza prin rejeptãrea articulu 7, cã este permisu congregatiuniloru a da instructiune, si forã autorizare dela statu, prin ce indirecte a decretatu, cã si congregatiunile potu existe si forã autorizare dein partea statulu. Potestatea executiva, guvernulu decretãza, cã nu este liertatu a traif in congregatiune forã autorizare dela statu si prin urmare neci a instrui. Cene e aci mai mare? poterea legislativa seau cea executiva? Inse guvernulu consciu de colisiunea acêsta, cã se nu aparã, cã 'si arõga potestate legislativa, incepã a cautã numai de cãtu in legile cele vechi ale tiera, si'i succese a aflã vre-o cãtev'a aduse, parte sub monarchia inainte de revolutiune, parte de cãtra conventulu lui Robespierre, parte de cãtra Napoleonulu celu mare, la cari s'ar potã provocã pentru a potã inprascia pre monachi. Curiositateã de mai inainte acum devine ridicula. Unu guvernulu republicanu se provocã la legi de sub absolutismulu Bourboniloru si alu lui Napoleonu! Inse simtiulu juridicu alu poporulu francesu celu nobilu s'a revoltatu in contra unei atari caricaturi juridice si se si pronuntã numai decãtu. Primulu juristu francesu celebrulu Rousse, in un'a dechiaratiune de 18 colõne de ale foiloru celoru mai mari din Parisu, a demustratu pâna la evidentiã, cã legile, la cari se provocã guvernulu, parte suntu antiquate, parte abrogate, parte nu au capatatu putere adeverata de lege nici un'a data. Dechiaratiunea a sburatu numai decãtu prin tãta Franci'a, si la 700 de barbati jurisconsulti de profesiune o au subscrisu si dechiaratu de a loru, si intre acestia si jurisconsultulu celu subtilu si ageru Demolombe, cunoscutu in Europ'a cã unu juristu de rangulu primu. Atunci academi'a francesã pre acelu Rousse, care aretã atãtu de evidentu nedreptatea guvernulu faãia cu monachii, ilu alese de membru alu seu, ce'a ce guvernulu numai cu greu suferi. Ma pre acelasu tempu aceeaãsi academiã aplaudã deimpreuna cu publiculu celu imposantu de pre galerii, candu fostulu presiedinte alu senatulu Andiffret Pasquier, tienendu'si discursulu seu de receptiune, factu aliãsiune condemnãtõria cu privire la numitele decrete. Era poporulu isi aretã indignatiunea sa nobila prin protestele

5) Tãte foile francesã din 1879 aduceau relatiuni despre acêsta.

6) Vedi Correspondent din 25 Febr. a. c.

7) Vorbirile tienute cu ocasiunea acêst'a in senatulu Franciei si prin conferintie publice din intrãga tiera de cãtra cei mai celebrii oratori, nu sustienu altuceva, decãtu libertatea instructiunei, ce o amu imploratu si noi in anulu trecut, candu cu introducerea limbei magiare. Era despre activitatea lui Jules Simon in privinti'a acêst'a, precum si despre a celoralti, se pãte vedã in ori ce foia dein Franci'a de pe tempulu acela.

8) Vedi decretele din 29 Martiu a. c. si seriõrea ministerulu indreptata cãtra presiedinteã republicei.

9) Vedi „L'univers“ lun'a lui Juniu.

10) Vedi despre „L'univers“ lun'a lui Mai a. c.

11) Vedi „Correspondant“ 25 Martiu a. c.

din intréga tíer'a in contra decretelor de in 29 Martiu, ce curgeau in numeru asia mare, càtu in ministeriulu de instructiune implusera dejá un'a chilia intréga. De sene se întielege, cà sirulu protestelor l'au inceputu celi 81 de episcopi ai Franciei, dintre cari celi mai multi totu-odata sunt si monachi.¹²⁾

Tóte aceste inse nu potura indupléca pre gubernu cá se abstea dela propusulu seu celu injustu. (Va urmá.)

Din Dobrogea.

Acestei tierisióre 'ia esitu de multu nume fórtu reu, cá cea mai puçinu cultivata, cea mai nesigura si ce este capulu lucrului, cá cea mai nesametósa intru atáta, càtu si pâna astadi lumea e de parere, cá daca congresulu dela Berlinu a decisu anexarea ei la Romani'a, cu acésta nu 'ia facutu nici unu bine, cà-ci Dobrogea sémena cu lacr'a (cutei'a) Pandorei, din care au esitu tóte relele pe pamentu.

Asia este, Dobrogei i lipsia pâna acum multe calitati, pentru-cá se merite de a fi locuita de ómeni civilisati. Au fostu inse si mai sunt pe globu fórtu multe teritórie de mii si dieci de mii miliarie partrate, pe care popórale civilisate le cultiva si le prefacu in „gradini.“ Dobrogea este numai de doi ani sub domnia romanésca, si unu medicu aplicatu acolo in functiune póte se dea in „Farulu Constantiei“ Nr. 26 din 2/14 Nov. despre starea ei actuala urmatóri'a informatiune:

Starea sanitara a jud. Constanti'a.

Starea sanetati publice a poporatiunei din acestu judetiu in cursulu anului curentu, comparata cu cea din alti ani, fu satisfactoria. Plasile Megidi'a si Mangali'a cari isi castigara o trista reputatiune prin frequentia si gravitatea bólelor ce bantuiu poporatiunea, in acestu anu, pâna adi, n'au datu unu neînsemnatu numeru de bolnavi. Pe candu alta-data frigrurile palustre, pernitióse, tifoide, dysenteria, cachexia palustra erau unu flagelu pentru poporatiune, mai alesu in comunele Megidi'a, Medverli-Punaru, Tuzl'a s. a.; in anulu acesta frigruri perniciose nu avuramu, éra dysenteria si intermitentele se manifestara cu puçina frequentia si intensitate. Care se fia caus'a acestei ameliorari a sanetati publice? S'a amelioratu clim'a, distrugéandu-se causele morbigene, séu se nutresce si se îngrijesce poporatiunea mai bine, si administratiunea romana ocrotescé cá unu parinte multu incercat'a poporatiunea Dobrogei?

Eu credu cá clim'a nu s'a schimbatu intru nimic, dar positiunea materiala si politica a poporului s'a inbunatatitu in modu fórtu simtitoriu. Dobrogea inainte de resbelu éra administrata arbitrariu, éra in urm'a lui remase o intinsa campia acoperita de ruine, preste care domniá cá suverana miseri'a; de aci se nascu acelu cortegiu funebru de bóle, cari decimau poporatiunea. Adi multiamita mesuriloru salutarie luate de gubernu, multiamita îngrijiriloru administratiunei, poporulu privesce cu incedere in viitoriu. Pretutinden din ruine se ridica case in condituni igienice de o mie de ori mai bune cá mai inainte; tatarulu, turculu, cá si romanulu, se inbraca si se hranescé mai bine; unu torente bogatu de viétia le circula prin vine; incederea si speranti'a au luatulu loculu desperarei in sufletulu poporului.

Atátu de fecundu si binecventatu este regimulu libertatii si alu justitiei!

Sunt inse doue bóle, cari aterna cá „sabi'a lui

¹²⁾ Vedi „L'Univers“ de pe tempurile acele.

Damocle“ de asupra capulu poporului: variola si rii'a. In cursulu acestui anu s'au ivitu mici epidemii de variola in plasile Hârsov'a, Megidi'a si Silistr'a-noua, si chiaru in momentul in care scriemu aceste renduri, esista casuri isolate. In urm'a mesuriloru ce am luat, s'a vacinatulu mai tóta poporatiunea crestina; in càtu privesce poporatiunea mahomedana, n'am potut'o indupléca la acésta. Aci este pericolulu.

Cu frica me gandescu la epidemia de variola ce póte isbucni dintr'unu momentu intraltulu in mijloculu mahomedaniloru, cari formédia maioritata poporatiunei acestui judetiu. Pentru a evita acestu pericolu, nu găsescu de càtu unu singuru mijlocu: gubernulu se numésca celu puçinu doi vaccinatori turci, cari voru potea practicá mai cu inlesnire operatiunea vaccinarii intre coreligionarii lor.

In càtu pentru rii'a, acésta este o mostenire a aniloru trecuti si usioru se póte combate. Bólele sifilitice sunt dese pe la sate, remasitie ale ostriloru rusesci.

De si poporulu, mai alesu de alungulu malulu durarénu, consuma multu porumbu, totusi n'am observatu casuri de pellagra. Plantatiunile ce se facura si se voru mai face, voru contribui in modu simtitoriu la ameliorarea cliimei in locurile baltóse.

Intr'unu cuventu, judetiulu Constanti'a este unu exemplu viu, cá o buna administratiune, in orice tíera, in orice clima, cu orice poporatiune, póte face minuni.

Sciri diverse.

— In cestiunea orientala (Dulcigno, Montenegro Arnauti) nu s'a intemplatu in lun'a acésta nici cea mai mica schimbare ce ar meritá se fia cunoscuta. Se dice cá arnautii ar fi mai cerutu terminu de o luna spre a se mai consulta intre sine, in realitate inse spre a se prepara si mai bine la o resistentia desperate.

— Camerele din Romani'a se deschidu in 15/27 Nov. Spre a se ocupa érași cu afaceri de mare inportantia.

Cursulu bursi din Vien'a si Pest'a in 18 Octobre st. n.

	Vien'a	Pest'a
Rent'a de auru	107.65	107.90
I emisiune de oblig. de statulu dela drumulu de feru orientalu ung.	81.20	81.—
II emisiune de oblig. de statulu dela drumulu de feru orient. ung.	97.50	97.50
Oblig. de statulu dela 1876 de ale drumulu de feru orient. ung.	84.50	84.75
Inprumutulu drumurilor de feru ung.	123.75	123.75
Obligatiuni ung. de rescumperarea pamentulu	97.50	97.75
Obligatiuni ung. cu clausul'a de sortire	96.—	96.—
Obligatiuni urbariale temesiane	95.—	95.50
Obligatiuni urb. temesiane cu clausul'a de sortire	94.25	94.52
Obligatiuni urbariale transilvane	94.75	94.50
Obligatiuni urbariale croato-slavone	96.50	—
Obligatiuni ung. de rescumperarea diecimiei de vinu	94.—	94.75
Datorie de statulu austriaca in chartie	72.50	72.25
Datorie de statulu in argintu	73.30	73.40
Rent'a de auru austriaca	86.75	87.—
Sorti de statulu dela 1860	131.25	131.50
Actiuni de banca austro-ung.	819.—	818.—
Actiuni de banca de creditu ung.	285.60	285.70
Actiuni de creditu aust.	258.75	259.—
Sorti unguresci cu premii	109.50	110.—
Argintu	—	—
Galbini imper.	5.60	5.62
Napoleonidorulu	9.37	9.37
100 marce nemtiesci	58.10	58.—

Preturile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

19 Novembre st. n. in Sibiiu:

Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru fl.	7.30—8.30
Grâu, amestecat	1 „ „	5.70—6.70
Secara	1 „ „	5.60—6.—
Papusiou	1 „ „	2.80—3.30
Ordiu	1 „ „	3.90—4.30
Ovesu	1 „ „	1.90—2.20
Cartofi	1 „ „	1.60—2.—
Mazare	1 „ „	7.—8.—
Linte	1 „ „	9—10.—
Fasole	1 „ „	5.50—6.50

Anuntiu literariu.

Au aparutu de subt tipariu si se afla de vendiare la W. Krafft in Sibiiu opulu:

Resbelulu orientalu ilustratu

de

Dr. A. P. Alessi si Massimu Popu.

Pretulu eleg. legatu 8 fl.

Pe càtu va mai ajunge inca marginitulu numeru de esemplarie din premiulu coloratu „Ocuparea Plevnei“ cumparatorii acestui opu ilu voru primi gratis, éra cei cari voiescu a'lu avea incadrat, voru avea a mai platí 2 fl. 70 cr. v. a.

Paul Cieslar,

librariu — editoru in Graz.

(28) 4

(41)

9—24

Numai odata

se ofere ocaziune asia de favorabila, de a procura unu orologiu escelentu, cu jumetate pretulu.

DESFACERE

grandiósá.

Raporturile politice, care s'au ivitu in intregu continentulu Europei, n'au lasatu neatinsa si Elvetia. Consecenti'a a fostu emigrarea lucratoriloru in masse, care a periclitatu esistentia fabricelor. Si fabric'a reprezentata de noi, care e cea dintatu si cea mai insemnata fabrica de orológe, a inchis de o cam data fabricarea sa, incredintiandu-ne pe noi cu vendierea fabricatorulu sale. Aceste asia numitele **orológe-de-buzunariu-Washington**, sunt cele mai bune de pe lume, sunt fórtu elegantu gravurate si infrumsetiate si lucrata dupa sistem'a americana.

Tóte orológele sunt repassate (esaminate) pe secunda si garantamu **pentru fiecare 5 ani.**

Cá dovada a garantiei sigure si a soliditatii celei mai severe, ne obligamu prin acésta in publicu, cá santemu gata a reprimi si schimba fiecare orologiu, ce nu convine.

1000 remontoire de buzunariu, fara cheie de intorsu la tórta, cu mantela de cristalu, regulate cu acuratetia estrordinara pe secunda; afara de acésta aurite prin electrogalvanismu nou, dinpreuna cu lantiu si medalionu etc., pretulu de mai inainte fl. 25, acum numai fl. 10.20 de unulu.

1000 ancore esemplarie de luesu din nicol-argintu, pe 15 rubinuri cu cadrannuri in emailu, aretoru de secunde, sticla lata de cristalu, mai inainte cu fl. 21, acum numai fl. 7.25 de unulu, tóte repassate pe secunda.

1000 orológe-cilindre infrumsetiate in capsula de nicol-argintu, cu sticla lata de cristalu, pe 8 rubinuri fórtu finu repassate, dinpreuna cu lantiu, medalionu si cutie de catifea, mai inainte fl. 15, acum numai fl. 5.60 unulu.

1000 orológe ancore de argintu veritabilu de 13 loti, probatu de oficiulu monetariu c. r. pe 18 rubinuri, afara de acésta aurite prin electricitate, fórtu finu regulate.

Orológele au costatu mai inainte fl. 27 acum numai fl. 11.10 unulu.

1000 orológe remontoire-Washington de buzunariu, din argintu greu si veritabilu de 13 loti, probatu la oficiulu c. r. de punciare, pe langa garantia severa, repassate pe secunda, cu mecanismu de nicol asia, incatu orológele aceste n'au nici candu lipsa de reparatura. **Orológele aceste au costatu mai inainte fl. 35 si astadi se capeta cu pretulu fabulosu de estinu numai cu fl. 16.** Afara de acésta langa fiecare orologiu se da gratuitu unu lantiu, medalionu si cutie de catifea.

1000 orológe pentru domne, de auru veritabilu, cu 10 rubinuri, mai inainte cu fl. 40, acum cu fl. 20

1000 orológe remontoire de auru veritabilu pentru domni sau domne, mai inainte cu fl. 100 acum fl. 40.

650 orológe de parete cu incadratura de emailulu celu mai finu si cu mecanismu de sunatu, mai inainte cu fl. 6 acum cu fl. 3.75 unulu repassatu.

650 orológe desteptatore, cu aparatu de larma, fórtu finu regulate, aplicabile si cá orológe pe masa de scrisu, mai inainte fl. 12 acum numai fl. 4.30.

650 pendule cu lucru fórtu finu de sculptura in casulii inalte gotice de lemn, de intorsu in fiecare a opt'a di, regulate finu pe secunda, fórtu frumóse si imponente; de óre-ce unu astfelu de orologiu si in 20 de ani mai are pretiu indoitu, se nu lipséscá astfelu de orologiu din nici o familia, mai cu sama pentru cá astfelu de piesa de cabinetu este decoru in fiecare locuinta. Orológele aceste costau mai inainte fl. 35, acum numai fabulosulu pretiu exceptionalu de estinu de fl. 15.75 unulu.

Comandandu cine-va orológe pendule, are se adauge si o arvuna.

Adress'a:

Desfacere de orológe

Fabrici de orológe Fromm.

Vien'a, Rothenthurmstrasse Nr. 9, Parterre.

Auditi, vedeti si mirati-ve!

Marfurile de argintu Britania, primite dela o massa concursuala a unei mari Fabrici de argintu Britania, devenite falita, se dau cu ori ce pretiu, sau mai bine disu gratuitu.

Trimitiundu fl. 7.— in bani gata sau cu rambursu ori cine primesce urmatórele 50 obiecte cu a patra parte din valoarea reala, si adeva:

Bucati	6	Cutite de masa escelente, maunchiu de argintu Britania, cu cutitari adeverat englesesci	Tóte 50 obiecte au costatu mai inainte 25 floreni si costa acum numai floreni 7.—
„	6	Furcutie de cele mai fine, argintu Britania, dintr'o bucata.	
„	6	Linguri de mancare de argintu Britania, grele si massive.	
„	12	Linguritie de cafea de argintu Britania, de cea mai buna cualitate.	
„	6	sustiitoare de cutite de argintu Britania, de cea mai buna cualitate.	
„	1	lingura mare de lapte de argintu Britania, massiva	
„	1	lingura mare de supa de argintu Britania, grea.	
„	9	Tave de presentatu, ciselate fórtu finu.	
„	2	sfesnice de masa de salonu Britania pline de efectu.	
„	1	corfa de pâne massiva de argintu Britania.	

Tóte 50 obiecte sunt fabricate din celu mai finu si celu mai solidu argintu Britania, care este uniculu metalu ce ce esista pe lume, care in veci remane albu si nu se póte deosebi de argintulu adevratu nici dupa o folosire de 30 ani; pentru acésta garantédia.

Afara de aceste mai sunt:

18	cutite, furcutie si linguri	de argintu Britania, câte 6 bucati tóte 18 la oalta fl. 3.75.
6	linguri mici de cafea	de argintu Britania, mai inainte cu fl. 3.— acum numai cu fl. —.60
1	lingura de supa	„ „ „ „ „ 3.— „ „ „ „ 1.—
1	lingura de lapte	„ „ „ „ „ 1.50 „ „ „ „ —.50
6	tave	„ „ „ „ „ 5.— „ „ „ „ 1.50
6	sustiitoare de cutite	„ „ „ „ „ 4.50 „ „ „ „ 1.50
1	cuteia de zacharu	„ „ „ „ „ 4.— „ „ „ „ 1.20
1	pareche sfesnice mai mari	de „ „ „ „ „ 2.— si fl. 3.—
1	clopotielu de masa	de argintu Britania mai inainte cu fl. 4.— acum numai cu fl. 1.60
1	paharu de oua	„ „ „ „ „ —.60 „ „ „ „ —.30
1	pipernitia si salacitia	„ „ „ „ „ 2.50 „ „ „ „ —.75
1	Carafine pentru otietu si uleiu,	de argintu Britania mai numai fl. 3.50 si fl. 4.50
1	unealta de focu grea	de pusu pe masa, mai inainte fl. 3.— acum numai cu fl. —.95.

Cane de cafea si tea a fl. 2, 2.50, 3, 4; clesce de zacharu a cr. 35, 50, 80, fl. 1; cutii de zacharu a 2.80; presaratoriu de zacharu a cr. 25, 40, 75, 90, fl. 1; carafine de otietu si uleiu a fl. 2, 4; cutii de untu a cr. 75, 95, fl. 1.70, 2.80, 3.25, 4.— inca si alti articuli nenumarati.

Cá dovada, cá anuciulu meu

nu este insielatoria,

(40) 9—24

me deobliga prin acésta in publicu, daca marfa nu convine, a o rentóre: fara nici o greutate. Indreptu la epistolele de multiamita ce mi-au venitu, si pe cari ini voui permite ale publica successiva. — Cine doreste deci a primi pe banii sei o marfa buna si solida si nu lapedatura, se se adressedie numai cátra

A. Fraiss,

Vien'a, Rothenthurmstrasse 9, vis-à-vis de palatulu archiepiscopescu.

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu.

Tipariulu lui W. Krafft.